

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№1, 2021

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

სამართლიანობის აღდგენა, როგორც სასჯელის მიზანი და მისი ურთიერთმიმართება დამნაშავეს რესოციალიზაციასთან

მოცემული სტატია ეძღვნება სასჯელის მიზანს – სამართლიანობის აღდგენას და მის ურთიერთმიმართებას დამნაშავეს რესოციალიზაციასთან.

სამართლიანობის აღდგენის, როგორც სასჯელის მიზნის, კვლევა მნიშვნელოვანია როგორც სისხლის სამართლის პოლიტიკის კუთხით, ასევე აქტუალურია პრაქტიკული და სამეცნიერო თვალსაზრისითაც.

კვლევის აქტუალობა განპირობებულია სწორედ იმ გარემოებით, რომ მასში სამართლიანობის აღდგენის მიზანი განხილულია დამნაშავეს რესოციალიზაციასთან კავშირში.

ნაშრომში ასევე გამოკვლეულია სასჯელის დანიშვნის დროს გასათვალისწინებელი ცალკეული გარემოებანი, რომლებიც ემსახურება სამართლიანობის აღდგენას და იმავდროულად ხელს უწყობს დამნაშავეს შემდგომ რესოციალიზაციას.

წინამდებარე სტატიაში განხილულია სამართლიანობის არსი და სამართლიანობის აღდგენის მიზანი სასჯელის პროპორციულობის და სასჯელის ინდივიდუალიზაციის პრინციპების გათვალისწინებით.

კვლევა ითვალისწინებს საქართველოს სასამართლო პრაქტიკის ანალიზს სამართლიანობის აღდგენისა და დამნაშავეს რესოციალიზაციის კუთხით, რაც ხშირ შემთხვევაში განსხვავებულ აღქმასთან და თავისებურ სირთულეებთან არის დაკავშირებული. წარმოდგენილი კვლევა გვთავაზობს ცალკეულ რეკომენდაციებს განხილული სირთულეების დასაძლევად.

საკვანძო სიტყვები: სამართლიანობა, სამართლიანობის აღდგენა, რესოციალიზაცია, სასჯელი, სასჯელის მიზნები, სისხლის სამართლის პოლიტიკა, სასჯელის პროპორციულობა, სასჯელის ინდივიდუალიზაცია, სასჯელის დანიშვნა.

1. შესავალი

სასჯელის მიზნების კვლევა მეტად აქტუალურია, როგორც სისხლის სამართლის პოლიტიკის თვალსაზრისით, ასევე სისხლის სამართლის პრინციპების კუთხითაც.

მოსამართლის მიერ დანიშნული სასჯელი ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა იყოს სამართლიანი, რათა შემდგომში განხორციელდეს დანაშაულის პრევენცია და მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია.¹ სამართლიანობის პრინციპი არა მარტო სასჯელის დანიშვნისას, არამედ, პირის სასჯელისაგან გათავისუფლების დროსაც უნდა იყოს დაცული. შესაბამისად, მიუღებელია დღეს არსებული პრაქტიკა სასჯელის მოხდისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლების შემთხვევაში და განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ დანიშნული სასჯელისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლების შესახებ იმსჯელოს მხოლოდ სასამართლომ.

საკვლევი თემის აქტუალობას ის გარემოებაც განაპირობებს, რომ დიდია საზოგადოების დაინტერესება სამართლიანობის აღდგენის მიმართ. მოსამართლის მიერ სწორად შერჩეულმა სასჯელმა, საზოგადოება იმაში უნდა დაარწმუნოს, რომ მიღებული გადაწყვეტილება სამართლიანია და იმავდროულად, ხელს უწყობს დამნაშავეს რესოციალიზაციას.

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

¹ ვარძელაშვილი ი., სასჯელის მიზნები, თბ., 2016, 6.

არისტოტელე სამართლიანობას შემდეგნაირად აფასებდა: „სამართლიანობა ყველას თავისებურად ესმის... სამართლიანობა უნდა იყოს თანასწორობა და ეს სწორიცაა.“²

„სამართლიანობა ეს უბრალოდ ცნებაა, მაგრამ მას აქვს უსასრულო გავლენა ადამიანის ბედნიერებაზე“³ – წერდა ჩეზარე ბეკარია სამართლებრივ, ფილოსოფიურ, დიპლომატიურ და პოლიტიკურ წიგნში „დანაშაულისა და სასჯელისათვის.“

თანამედროვე გაგებით, სამართლიანობა სამართლებრივი სახელმწიფოს ცნებას, სამართლიან კანონებსა და სამართლიან სასჯელს უკავშირდება და იგი თანასწორობასთანაც არის გაიგივებული. ზოგიერთი მეცნიერის მოსაზრებით, სამართლიანობას თანასწორობასთან ერთად პროპორციულობაც აყალიბებს.⁴

საქართველოს კონსტიტუციის მე-4 მუხლი აღიარებს სამართლებრივი სახელმწიფოს ცნებას და იმავდროულად განამტკიცებს სოციალური სამართლიანობის პრინციპსა (მუხლი 5) და თანასწორობის უფლებას (მუხლი 11). კონსტიტუცია ხომ ქვეყნის ძირითადი კანონია, რომლის ღირებულებით მასშტაბს სამართლიანობა და თანასწორობა წარმოადგენს.

თავად კონსტიტუციის ნორმათა სამართლიანობა კი მოწმდება იმით თუ რამდენად შეესაბამება ძირითადი კანონი ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებს, რომლებიც გამოიხატა ადამიანის უფლებათა დეკლარაციასა და ცალკეულ საერთაშორისო აქტებში.⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს დამკვიდრებული პრაქტიკის თანახმად, სამართლიანობის აღდგენის მიზანი შემდეგნაირად განიმარტება: „ვინაიდან თავისუფლება ყველასათვის ერთნაირი სიკეთეა და გულისხმობს საზოგადოების თითოეული წევრის თანაბარ შესაძლებლობას განვითარებასა და თვითრეალიზაციაზე, ყველა, ვინც ამ თავისუფლებით ბოროტად ისარგებლებს, ზღვარს გადააბიჯებს, სხვის თავისუფლებას (ამა თუ იმ უფლებას) ხელყოფს, სამართლიანობა მოითხოვს, აღდგეს თავდაპირველი წონასწორობა და სამომავლოდაც საფრთხის ქვეშ არ იდგეს ყველას ერთნაირი უფლება თავისუფლებაზე. მამასადამე, სასჯელით სამართლიანობის აღდგენის მიზანი გულისხმობს სწორედ მართლწესრიგში ბალანსის აღდგენასა და შენარჩუნებას.“⁶

ნაშრომში მოცემულია მეცნიერ იურისტთა მოსაზრებები სოციალური სამართლიანობის აღდგენისა და რესოციალიზაციის მნიშვნელობაზე.

ცნობილი ქართველი მეცნიერ ზურაბ გოთუას მოსაზრებით, „სოციალური სამართლიანობის აღდგენა, როგორც სასჯელის მიზანი, მიიღწევა სხვადასხვა სიმძიმის შესაბამისი დანაშაულის შესატყვისი სამართლიანი სასჯელის გამოყენების გზით.“⁷

სოციალური სამართლიანობა ნიშნავს დანაშაულებრივი ქმედებით შელახული ადამიანის, საზოგადოების ან სახელმწიფოს ინტერესის აღდგენას.⁸

² არისტოტელე, პოლიტიკა, ნაწილი I, კუკავა თ. (მთარგ.), თბ., 1995, 78.

³ ბეკარია ჩ., დანაშაულისა და სასჯელისათვის, ხუცურაული ი. (მთარგ.), ლეჟავა ე. (რედ.), თბ., 2003, 35.

⁴ დვალაძე ი., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელის და დანაშაულის სხვა სისხლისსამართლებრივი შედეგები, თბ., 2013, 21.

⁵ გამყრელიძე თ., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი III, თბ., 2013, 53.

⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე: № 1/4/592 საქართველოს მოქალაქე ბექა ნიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=2133>> [23.01.2020].

⁷ გოთუა ზ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სასჯელი, ლექციების კურსი, თბ., 2001, 9.

⁸ ლეკვეიშვილი მ., სასჯელის ცნება და მიზნები, ავტორთა კოლექტივი, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, მე-4 გამოც., თბ., 532.

მოცემული კვლევის მიზანს წარმოადგენს იურიდიულ დოქტრინაში არსებული მოსაზრებების შეჯერება და ახალი რეკომენდაციების ჩამოყალიბება. „ახალი სტანდარტების წარდგენისას, სტრასბურგის სასამართლო ხშირად იყენებს ნევრ სახელმწიფოთა სამართალსა და იურისპრუდენციის შედარებითსამართლებრივ ანალიზს.“⁹ „როგორც წესი, შედარებითსამართლებრივი მასალები გადაწყვეტილების ნაწილი ხდება.“¹⁰ ამდენად, ნაშრომში ასახულია საზღვარგარეთის ქვეყნების კანონმდებლობით გათვალისწინებული მიდგომები მოცემულ საკითხთან დაკავშირებით.

2. სამართლიანობის აღდგენა როგორც სასჯელის მიზანი

2.1. სამართლიანობის არსი

„სამართალი არის მართლწესრიგისა და სამართლიანობის ხელოვნება“ – ამ სიტყვებით იწყება რომაული სამოქალაქო სამართლის კრებული – *Corpus Juris Civilis*. მისი არსი კი იმაში მდგომარეობს, რომ საზოგადოებაში წარმოშობილი სამართლებრივი პრობლემები სამართლიანად უნდა იყოს გადაწყვეტილი.¹¹

ბუნებითი სამართლის მიმდევარ *თომა აქვინელს* ეკუთვნის მტკიცება, რომ უსამართლო სამართალი არ არის სამართალი – *lex iniusta non est lex*.¹² ძველი ბერძენი ფილოსოფოსი *დემოსტენე* მიიჩნევდა, რომ კანონებს უნდა დამორჩილებოდნენ იმიტომ, რომ ისინი გამომდინარეობდა მარადიული მორალური კოდექსიდან.¹³

მეცნიერებას მუდამ აინტერესებდა სამართლიანობის პრობლემა. „იურისპრუდენცია არის მეცნიერება სამართლიანისა და უსამართლოს შესახებ – აღნიშნავდა *ულპიანე*. სამართალი დასაბამს იღებს სამართლიანობისაგან, როგორც დედისაგან; მაშასადამე, სამართალს წინ უძღვის სამართლიანობა (დიგესტები). სამართლიანობა არის (პოზიტიური) სამართლის ღირებულებითი მასშტაბი.“¹⁴

სამართლიანობასთან დაკავშირებით ფილოსოფოსები სამ ძირითად ასპექტზე საუბრობენ:

- 1) სამართლიანობა ნიშნავს თანასწორობას და ზნეობრიობას;
- 2) სამართლიანობა არის ორმხრივობა, რომელიც დაკავშირებულია აკრძალვასთან – არავინ უნდა დააზიანო, ამრიგად: „ყველას კეთილდღეობა და არავის ტკივილი“;
- 3) სამართლიანობა ასევე მოითხოვს სოციალურ სამართლიანობას.¹⁵

⁹ *Jacobs F. G., White R., Ovey C., The European Convention on Human Rights, 6th ed., Oxford, 2014, 78, იხ. ციტირება: ჭანტურია ლ., ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება და სამოსამართლო დიალოგი, „სამართლის ჟურნალი“, № 2, 2019, 9-10.*

¹⁰ *Advisory Opinion P16-2018-001, ECHR 132(2019), delivered on April 10, 2019, 22-24, იხ. ციტირება: ჭანტურია ლ., ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება და სამოსამართლო დიალოგი, „სამართლის ჟურნალი“, № 2, 2019, 10.*

¹¹ *ციპელიუსი რ., იურიდიული მეთოდების მოძღვრება, თოთლაძე ლ. (მთარგ.), ტურავა მ. (რედ.), მე-10 გამოც., თბ., 2016, 11.*

¹² *უეესი რ., სამართლის ფილოსოფია (ძალიან მოკლე შესავალი), ბაბუხაძე მ. (მთარგ.), ქურდოვანიძე ქ. (რედ.), თბ., 2012, 5.*

¹³ *Roscoe P., An Introduction to the Philosophy of Law: Revised ed., Chelsea, Michigan, 1982, 7.*

¹⁴ *ხუბუა გ., სამართლის თეორია, თბ., 2015, 83.*

¹⁵ *Monterbruck A., Strafrechtsphilosophie (1195-2010), Vergeltung, Strafzeit, Südenbock, Menschenrechtsstrafe, Naturrecht, 2, Erweiterte Auflage, 2010, Freie Universität Berlin, 5, იხ. ციტირება: ვარძელაშვილი ი., სასჯელის მიზნები, თბ., 2016, 55.*

რთულია სამართლიანობის პოზიტიური ცნების ჩამოყალიბება, მისი კონცეპტუალიზაცია. უფრო მარტივია, იმის განსაზღვრა თუ რა არის უსამართლობა.¹⁶

ზოგადად სამართლიანობა არის შეფასებითი კატეგორია და იმავდროულად დაკავშირებულია სამართლებრივ სახელმწიფოსთან. „ვინაიდან სამართლებრივი სახელმწიფოს პირველადი ფუნქციაა ადამიანის უფლება-თავისუფლებების სრული რეალიზაცია და ადეკვატური დაცვა, სამართლიანი სასამართლოს უფლება, როგორც სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპის განხორციელების ერთგვარი საზომი, გულისხმობს ყველა იმ სიკეთის სასამართლოში დაცვის შესაძლებლობას, რომელიც თავისი არსით უფლებას წარმოადგენს.“¹⁷

კვლევის მთავარი საგანიც ხომ ის გახლავთ, თუ რამდენად არის შესაძლებელი სამართლიანი გადაწყვეტილებით დამნაშავეს რესოციალიზაცია.

პროფესორ *ოთარ გამყრელიძის* მოსაზრებით, სამართლებრივი სახელმწიფოს ძირითადი თვისებაა არა კანონის უზენაესობა, არამედ სამართლის, ე.ი. სამართლიანი კანონის უზენაესობა.¹⁸

„დანაშაული ინვესს არამარტო მატერიალურ, არამედ მორალურ-პოლიტიკურ ზიანსაც. შესაბამისად, დღის წესრიგში დგება სამართლიანობის აღდგენა, როგორც მატერიალური, ისე მორალურ-პოლიტიკური ასპექტით.“¹⁹

სამართლიანობა იმავდროულად ეთიკიდანაც მომდინარეობს. სამართლიანობას, როგორც ეთიკურ კატეგორიას ახასიათებს განსაზღვრული თანაფარდობა ადამიანთა შორის სიკეთისა და განაწილების თვალსაზრისით, ახასიათებს თანაფარდობა ადამიანის უფლებებსა და მოვალეობებს, მის ქმედებასა და სამაგიეროს მიზლვას შორის. ეს უკანასკნელი (სამაგიეროს მიზლვა) პროფესორ *გიორგი ტყეშელიაძის* შეფასებით, კერძო შემთხვევაა დანაშაულსა და სასჯელს შორის თანაფარდობისა. ადამიანს, რომელიც საკუთარი მიზნებისთვის ზიანს აყენებს სხვას, გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს, რომ მისი ასეთი საქციელი დაუსჯელი არ დარჩება.²⁰

სამართლიანობის არსზე საუბრისას ყოველთვის ჩნდება მოსაზრება, იმის შესახებ არის თუ არა სამაგიეროს მიზლვა სამართლიანობის ნაწილი.

საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსის 22-ე მუხლში არსებობდა შემდეგი ჩანაწერი: „სასჯელი, როდია მხოლოდ დასჯა ჩადენილი დანაშაულისათვის, არამედ იგი მიზნად ისახავს...“ შესაბამისად, აღიშნული კოდექსი სასჯელის მიზნად დასჯას – სამაგიეროს მიზლვასაც მოიაზრებდა. მეცნიერ *დუიუნოვის* აზრით, სისხლის სამართლის კოდექსით სამართლიანობის აღდგენის მიზნის აღიარება წარმოადგენს კანონმდებლის მიერ სასჯელის მიზნად სამაგიეროს მიზლვის ოფიციალურად გამოცხადებას. ამასთან აღნიშნული მეცნიერი გამოდის წინადადებით, რომ ტერმინი „სამართლიანობის

¹⁶ *Materni M.*, Criminal Punishment and the Pursuit of Justice, British Journal of American Legal Studies, Vol. 2, Issue 1, 2013, 283.

¹⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 5 ნოემბრის № 3/1/531 გადაწყვეტილება საქმეზე: ისრაელის მოქალაქეები – თამაზ ჯანაშვილი. ნანა ჯანაშვილი და ირმა ჯანაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=536>> [30.01.2021].

¹⁸ *გამყრელიძე ო.*, სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი III, თბ., 2013, 52.

¹⁹ *მალანია თ.*, სასჯელის მიზნები, „სისხლის სამართლის ჟურნალი“, № 2, თბ., 2019, 86.

²⁰ *ტყეშელიაძე გ.*, სასჯელის ცნება და მიზნები, ავტორთა კოლექტივი, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, 2007, 354.

აღდგენა“ შეიცვალოს ტერმინით – „მოქალაქეთა სამართლიანობის გრძნობის დაკმაყოფილება.“²¹

ამ საკითხთან დაკავშირებით, არსებობს თანამედროვე მიდგომები. კერძოდ, „საზოგადოების წევრები, მეცნიერები და პრაქტიკოსები აღიარებენ რეაბილიტაციის მნიშვნელობას დასჯასთან შედარებით, ისევე, როგორც აღიარებენ პროპორციულობის პრინციპის მნიშვნელობას. მიზნები უნდა იქნეს გამოყენებული ისე, რომ აფასებდეს სამართლიანობისა და პროპორციულობის მთავარ პრინციპს.“²²

სწორედ სამართლიანი გადანყვეტილების მიღებით ხდება შესაძლებელი დამნაშავის რესოციალიზაცია. აქ იკვეთება სამართლიანობის აღდგენისა და დამნაშავის რესოციალიზაციის ურთიერთდამოკიდებულება.

სამართლიანობის არსისა და მნიშვნელობის კვლევა საინტერესოა სწორედ იმ კუთხით, რომ სამართლიანი გადანყვეტილება ყოველმხრივ უნდა ემსახურებოდეს დამნაშავის რესოციალიზაციას. ეს გახლავთ სამართლებრივი და სოციალური სახელმწიფოს მიზანი.

2.2. სამართლიანობის აღდგენა როგორც სასჯელის ერთ-ერთი მიზანი

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის (შემდგომში – სსსკ) 39-ე მუხლის თანახმად, სასჯელის მიზანია სამართლიანობის აღდგენა, ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება და დამნაშავის რესოციალიზაცია.

სასჯელის მიზნების იერარქიაში პირველი ადგილი სამართლიანობის აღდგენის მიზანს უკავია. სამართლიანი სასჯელის შეფარდება ხომ სამართლიანობის აღდგენის საფუძველია.

კანონმდებელმა სამართლიანობის აღდგენას სხვა მიზნებთან მიმართებით საწყისი ადგილი მიუჩინა. სამართლიანი სასჯელის დანიშნით შესაძლებელი უნდა გახდეს ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება და დამნაშავის რესოციალიზაცია. ამასთან, სასჯელის მიზანი უნდა განხორციელდეს მსჯავრდებულსა და სხვა პირზე ზემოქმედებით, რათა ისინი განიმსჭვალონ მართლწესრიგის დაცვისა და კანონის წინაშე პასუხისმგებლობის გრძნობით (სსკ-ის 39-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).²³

ამერიკული დოქტრინის მიხედვით, რეალურად შეუძლებელია სასჯელის ყველა მიზნის დაკონკრეტება, ვინაიდან ისინი ურთიერთდაკავშირებულნი არიან და ზოგჯერ მათი გამიჯვნა და ცალკე ჩამოყალიბება თითქმის შეუძლებელია.²⁴ სწორედ ამით ვლინდება სამართლიანობის აღდგენის, როგორც სასჯელის მიზნის, აქტიური როლი. მისი სათანადო განხორციელება ხომ სხვა მიზნების ეფექტიან გახორციელებასაც უწყობს ხელს.

სამართლიანობის აღდგენა არა მარტო სასჯელის მიზანია, არამედ იგი პიროვნების, საზოგადოების და სახელმწიფოს დაცვას ემსახურება.

²¹ Дуюнов В. К., Механизм Уголовно-правового Воздействия Теоретические Основы и Практика Реализации, Москва, 2001, 162.

²² Principles and Purposes of Sentencing, Scottish Sentencing Council, 2017, 16, <<https://www.advocates.org.uk/media/2601/principles-and-purposes-of-sentencing-consultation.pdf>> [04.02.2021].

²³ მიუხედავად იმისა, რომ სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულია სასჯელის სამი მიზანი, რომლებიც იდეალურ შემთხვევაში ერთობლივად უნდა იქნეს მიღწეული, მოცემული სტატიის ფარგლებში წარმოჩენილი იქნება სასჯელის ორი მიზანი (სამართლიანობის აღდგენა და რესოციალიზაცია) და მათი ურთიერთკავშირი.

²⁴ Никифоров Б. С., Решетников Ф. М., Современное Американское Уголовное Право, Москва, 1990, 47.

„სისხლის სამართალში სამართლიანობის აღდგენა თანაბარ პირობებში დაბრუნებასაც, მართლწესრიგში ბალანსის აღდგენასაც ნიშნავს. ამას ისიც ადასტურებს, თუ სამართლიანი სასჯელი მართლწესრიგის აღდგენას ემსახურება. უსამართლო სასჯელი მართლწესრიგს არღვევს.“²⁵ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიზანიც ხომ დანაშაულის თავიდან აცილება და მართლწესრიგის დაცვაა.

სამართლიანობის აღდგენის, როგორც სასჯელის მიზნის, მთავარი არსი იმით ვლინდება, რომ მოსამართლის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება უნდა იყოს სამართლიანი.

პროფესორ მზია ლეკვეიშვილის მოსაზრებით, „სამართლიანობის აღდგენა თავის თავში გულისხმობს დამნაშავისათვის სამართლიანი სასჯელის შეფარდებას, რაც თავის მხრივ, საზოგადოებაში გაბატონებული მორალის მოთხოვნებს უნდა შეესაბამებოდეს.“²⁶

სამართლიანობის აღდგენა ყველაზე მკაფიოდ კონკრეტული სისხლის სამართლის საქმეზე მოსამართლის მიერ სასჯელის დანიშვნისას ვლინდება. სამართლიანად შერჩეულმა სასჯელმა საბოლოოდ დამნაშავის რესოციალიზაციას უნდა შეუწყოს ხელი.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (შემდგომში – სსსსკ) 259-ე მუხლის მე-4 ნაწილის შესაბამისად, სასამართლოს განაჩენი სამართლიანია, თუ დანიშნული სასჯელი შეესაბამება მსჯავრდებულის პიროვნებას და მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს. მოსამართლე სასჯელის დანიშვნის დროს ხელმძღვანელობს სსკ-ის 53-ე მუხლით.

სასჯელის დანიშვნისას მოსამართლემ მხედველობაში უნდა მიიღოს პირის ოჯახური მდგომარეობა, მისი ასაკი, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, განათლება, პირადი ურთიერთობები, მისი შემოსავალი და ა.შ. ბუნებრივია, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში პიროვნების მახასიათებლები ინდივიდუალურია.

სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღებისას, პიროვნულ მახასიათებლებთან ერთად, მოსამართლემ პირის მიერ ჩადენილი ქმედება უნდა შეაფასოს.

მან ყურადღება უნდა გაამახვილოს მის მიერ ჩადენილი ქმედების განხორციელების სახეზე, ხერხზე, იმავდროულად დამდგარ შედეგზე. ეს ყოველივე მოსამართლემ სამართლიანად უნდა შეაჯეროს და დაასაბუთოს.

„სასჯელის დაწესებით სამართლიანობის აღდგენა გულისხმობს ქმედებისათვის მის მიერ გამოწვევადი საფრთხეების, სიმძიმის გათვალისწინებით, ადეკვატური, შესაბამისი, თანაზომიერი სასჯელის დაკისრებას.“²⁷ ძალზე მნიშვნელოვანია, როგორ იმოქმედებს სამართლიანი გადაწყვეტილება შემდგომში დამნაშავის რესოციალიზაციაზე. იმისთვის, რომ საზოგადოებაში დამკვიდრებულ წესებისადმი პატივისცემისა და პასუხისმგებლობის გრძნობის ჩამოყალიბება მოხდეს, საჭიროა მსჯავრდებულის გამოსწორება სხვადასხვა სარეაბილიტაციო პროგრამებში მათი ჩართვით.

სამართლიანობის აღდგენის მიზანი – სამართლიანი სასჯელის სახისა და ზომის შერჩევასთან არის დაკავშირებული.

²⁵ დვალაძე ი., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლისსამართლებრივი შედეგები, თბ., 2013, 28.

²⁶ ლეკვეიშვილი მ., სასჯელის მიზნები და სასჯელის შეფარდების სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური ასპექტები, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, № 4 (43), 2014, 18.

²⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის № 1/4/592 გადაწყვეტილება საქმეზე: საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=1043>> [23.01.2021].

იმისთვის, რომ დარღვეული სამართლიანობა აღდგეს, მოსამართლე დამნაშავეს გარკვეული სახის სასჯელს უფარდებს, მაგრამ **სამართლიანი სასჯელის დანიშვნა არ უნდა იყოს დაკავშირებული ტკივილის მიყენებასთან**, სამაგიეროს მიზღვასთან. სასჯელის მიზანი ხომ არ არის ადამიანის ფიზიკური ტანჯვა და მისი ღირსების დამცირება (სსკ-ის 39-ე მუხლის მე-3 ნაწილი).

„ერთ-ერთი მთავარი წესი იქნება შემდეგი: ნუ მიაყენებ ტკივილს, სხვა არანაკლებ მნიშვნელოვანი წესი იქნება: მიაყენე რაც შეიძლება ნაკლები ტკივილი. ეძიეთ სასჯელის ალტერნატივები და არა მხოლოდ ალტერნატიული სასჯელები.“²⁸

ამდენად, სასჯელის სამართლიანობაში ნაგულისხმევ უნდა იქნეს სასჯელის შეფარდების სამართლებრივი გადაწყვეტა, საზოგადოებისათვის მაქსიმალური სარგებლის მოტანა და ისეთი სარეაბილიტაციო ღონისძიებების გამოყენება, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელი იქნება დამნაშავეს რესოციალიზაცია.

2.3. სისხლის სამართლის პოლიტიკის როლი სამართლიანი სასჯელის განსაზღვრისათვის

პოლიტიკისა და სამართლის, მათ შორის, სახელმწიფო პოლიტიკისა და სისხლის სამართლის ურთიერთკავშირისა და თანაფარდობის პრობლემები მეცნიერული კვლევის საგანს ოდითგანვე წარმოადგენდა.²⁹

სისხლის სამართლის პოლიტიკა მოიცავს ისეთ საკითხებს, როგორებიცაა: სისხლის სამართლის პრინციპები, კრიმინალიზაციისა და დეკრიმინალიზაციის საკითხები, სასჯელის სახეები, სასჯელის მიზნები, არასრულწლოვანთა პასუხისმგებლობის თავისებურებანი, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები.

სისხლის სამართლის პოლიტიკა სისხლის სამართლის ძირითად მიმართულებებს განსაზღვრავს, მაგრამ რამდენადაც კვლევის საგანი, სამართლიანობის აღდგენა და მისი დამნაშავეს რესოციალიზაციასთან ურთიერთმიმართებაა, სისხლის სამართლის პოლიტიკა მხოლოდ სასჯელის ამ მიზნებთან კავშირში იქნება განხილული.

თანამედროვე სისხლის სამართლის პოლიტიკა ჰუმანური ხასიათისაა. ეს ვლინდება სსსკ-ით გათვალისწინებულ სასჯელის სახეებსა და სასჯელის მიზნებშიც. სასჯელის ჰუმანურობის მნიშვნელობაზე აკეთებდა აქცენტს *ჩეზარე ბეკარია*ც, რომლის თვალსაზრისით, დანაშაულის ჩადენის თავიდან აცილებისთვის მნიშვნელოვანია არა სასჯელის სიმკაცრე, არამედ მისი გარდუვალობა.³⁰

სისხლის სამართლის პოლიტიკის მნიშვნელოვანი საკითხია სისხლის სამართლის პრინციპები. სამართლიანი სასჯელის განსაზღვრისათვის ამოსავალი გახლავთ სამართლიანობის პრინციპი.

იგი ფართო ხასიათისაა და „არ შეიძლება მხოლოდ სასჯელის სამართლიანობით შემოიფარგლოს. სისხლის სამართლის კოდექსი ხომ ზემოქმედების სხვა ზომებსაც ითვალისწინებს. ეს გახლავთ მაგალითად, პირობითი სასჯელი, რომლის გამოყენება სამართლიანობის მოთხოვნას უნდა პასუხობდეს. ამ მხრივ გამონაკლისი არ გახლავთ პასუხისმგებლობისაგან და

²⁸ კრისტი ნ., ტკივილის საზღვრები, *ბახტაძე უ. (მთარგ.), შალიკაშვილი მ., გიორგაძე გ. (რედ.)* სასჯელის როლი სასჯელდასრულების პოლიტიკაში, თბ., 2017, 20.

²⁹ ივანიძე მ., სისხლის სამართლის პოლიტიკის არსი, ჟურნ. „მართლმსაჯულება“, № 2, 2008, 55.

³⁰ ბეკარია ჩ., დანაშაულისა და სასჯელისათვის, *ხუცურაული ი. (მთარგ.), ლეჟავა ე. (რედ.)*, თბ., 2003, 33.

სასჯელისაგან გათავისუფლების წესი და პირობები.³¹ სისხლის სამართლის პოლიტიკის კუთხით ასევე მნიშვნელოვანია ამნისტიისა და შეწყალების ინსტიტუტი.

სსსკ-ის მე-40 მუხლი სხვა სასჯელებთან ერთად ალტერნატიული სასჯელის სახეებსაც მოიცავს (საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, ჯარიმა, შინაპატიმრობა). საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაში ბოლო პერიოდში სასჯელთა ალტერნატიული სახეები ხშირად გამოიყენება და მათი სწორად შერჩევა სამართლიანობის აღდგენის მიზანს ემსახურება. სისხლის სამართლის პოლიტიკა მნიშვნელოვანია დამნაშავეს რესოციალიზაციის კუთხითაც. ამ მხრივ, სისხლის სამართლის პოლიტიკა სხვადასხვა რეაბილიტაციის პროგრამის გატარებასაც მოიაზრებს. აღსანიშნავია, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეში მურეი ნიდერლანდების წინააღმდეგ განაცხადა, რომ სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულებაა უზრუნველყოს მსჯავრდებულის რეაბილიტაცია.³² მართალია, რეაბილიტაცია სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებად გამოცხადდა, მაგრამ რეაბილიტაციის შინაარსი ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში განსხვავდება და სახელმწიფოს თავისუფალი შეფასების ფარგლებში (“Margin of appreciation”) შეუძლია განსაზღვროს მისი შინაარსი.

ამასთან, ევროპის ქვეყნების ნაწილი რესოციალიზაცია-რეაბილიტაციას მიიჩნევს სასჯელის მიზნად. მაგ., ესპანეთის კონსტიტუციის (25-ე მუხლის მე-2 პუნქტი) თანახმად, თავისუფლების აღკვეთასთან დაკავშირებული სასჯელები ორიენტირებული უნდა იყოს მსჯავრდებულის თავიდან განსწავლაზე (“re-education”) და სოციალურ რეაბილიტაციაზე. იტალიის კონსტიტუციის თანახმად, სასჯელის მიზანია, გარდაქმნას პირი სასჯელის ვადის დასრულებამდე (იტალიის კონსტიტუციის 27-ე მუხლი).³³

აღსანიშნავია, რომ გერმანიის ფედერალურმა სასამართლომ, 1973 წლის გადაწყვეტილებაში რესოციალიზაცია გამოაცხადა კონსტიტუციით გარანტირებული უფლებების განუყოფელ ნაწილად. კერძოდ, სასამართლოს განმარტებით, რესოციალიზაცია ემყარება ორი საფუძველს: 1. ღირსების უფლებას 2. სოციალური სახელმწიფოს პრინციპს. პირის საზოგადოებაში რეინტეგრაცია სწორედ ის მიზანია, რასაც სახელმწიფო სასჯელის დანიშნისას უნდა ისახავდეს.³⁴

საინტერესოა, სასჯელის მიზნების საკითხი არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში. საქართველოში არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მიღებიდან (2015 წლის 12 ივნისი) არცთუ დიდი დრო არის გასული. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მიღებით, ჩვენმა სახელმწიფომ ფაქტობრივად დააფიქსირა კანონთან კონფლიქტში მყოფ არასრულწლოვანთა პასუხისმგებლობის განსაზღვრისას ლიბერალიზაციის პოლიტიკის სავალდებულოობა.

სსსკ-ის 39-ე მუხლისგან განსხვავებით, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი (65-ე მუხლი) არასრულწლოვანთა სასჯელის მიზნად სამართლიანობის აღდგენას არ ითვალისწინებს. მასში სასჯელის მიზნების იერარქიაც (რიგითობა) განსხვავებულად არის ჩამოყალიბებული. არასრულწლოვანთა სასჯელის მიზნად პირველ რიგში არასრულწლოვნის რესოციალიზაცია-რეაბილიტაცია და ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება არის გათვალისწინებული.

³¹ ნაჭყებია გ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, მე-4 გამოც., თბ., 2015, 52.

³² Murray v. The Netherlands [26.04.2016], ECHR, no.10511/10, §104.

³³ Meijer S., Rehabilitation as a Positive Obligation, European Journal of Crime, Criminal Law and Justice, Vol. 25, Issue 2, 2017, 152.

³⁴ BVerfGE, 35. Band, 1973, Rn. 85, <BVerfG, Urteil vom 05.06.1973 – 1 BvR 536/72 – openJur> [04.02.2021].

აღნიშნული საკითხი სისხლის სამართლის პოლიტიკის ნაწილია. არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესებიდან გამომდინარე, არასრულწლოვნის მიმართ სასჯელის დანიშნვისას უმთავრეს მიზანს მისი რესოციალიზაცია-რეაბილიტაცია წარმოადგენს. რესოციალიზაციის პროცესი არასრულწლოვანთათვის სასჯელის დანიშნვიდან იწყება და მისი მეშვეობით ახალი დანაშაულის თავიდან აცილება ხდება შესაძლებელი. არასრულწლოვანთათვის სასჯელის დანიშნვისას მოსამართლე პირველ რიგში მის საუკეთესო ინტერესსა და ინდივიდუალური შეფასების ანგარიშს ითვალისწინებს. მართებულად არის აღნიშნული იურიდიულ ლიტერატურაში, რომ სამართლიანობა არის შეფასებითი ცნება.³⁵ მართალია, სამართლიანობის აღდგენის მიზანი არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსით გათვალისწინებული არ არის, მაგრამ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მოსამართლე, რომელსაც გავლილი აქვს სპეციალური კურსი ბავშვთა ფსიქოლოგიასა და პედაგოგიკაში, არასრულწლოვნის მიმართ ინდივიდუალური მიდგომით იღებს გადაწყვეტილებას და არასრულწლოვანს ჩადენილი ქმედების თანაზომიერ სასჯელს უფარდებს. ასეთ შემთხვევაში მოსამართლე ითვალისწინებს არასრულწლოვნის პიროვნებას, მის ასაკს, ჯანმრთელობას, განათლებას და კეთილდღეობას, ყველა იმ გარემოებას, რაც სამართლიანი გადაწყვეტილებისათვის არის საჭირო.

„არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების ფართო პოლიტიკა უნდა შეიცავდეს შემდეგ ძირითად ელემენტებს: არასრულწლოვანთა შორის დანაშაულის პრევენციას, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მინიმალურ ასაკს და არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების ზღვრულ ასაკს; გარანტიებს სამართლიანი სასამართლოსთვის.“³⁶

საძიებელი საკითხის ამოსავალი სწორედ სისხლის სამართლის ლიბერალური პოლიტიკაა. პოლიტიკა, რომელმაც არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესი პირველ ადგილას დააყენა. მართალია, არასრულწლოვნის სასჯელის მიზანი სამართლიანობის აღდგენა არ არის, მაგრამ მისი ქვემარტივი ინტერესი უფრო ფართოა და საკითხთა განუსაზღვრელ წრეს მოიცავს. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულებაში სასჯელის მიზნად სამართლიანობის აღდგენის მნიშვნელოვანზე საუბრისას პროფსორ მზია ლეკვეიშვილის მოსაზრებით „ნათლად იკვეთება, რომ არ არსებობს არავითარი სამართლებრივი დასაბუთება, რომ ეს მიზანი არ იყოს გათვალისწინებული არასრულწლოვანისთვის სასჯელის შეფარდებისას.“³⁷

მაშასადამე, სისხლის სამართლის პოლიტიკის კუთხით, მოცემულ ქვეთავში განხილული იქნა სამართლიანობის აღდგენის, დამნაშავის რესოციალიზაციისა და არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების საკითხი.

3. სამართლიანობის აღდგენა სასჯელის დანიშნვისას

3.1. სამართლიანობა როგორც პროპორციულობის არგუმენტი

სამართლიანობის აღდგენა, როგორც სასჯელის მიზანი, მაშინ განხორციელდება, როდესაც დამნაშავისათვის შეფარდებული სასჯელი მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის პროპორ-

³⁵ ხუბუა გ., სამართლის თეორია, მე-2 გამოც., თბ., 2015, 87.

³⁶ გაეროს ბავშვის უფლებათა კომიტეტის ზოგადი კომენტარი № 10 „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემაში ბავშვთა უფლებების შესახებ“, 2007, პუნქტი 16.

³⁷ ლეკვეიშვილი მ., სასჯელის ინდივიდუალიზაცია, როგორც სასჯელის შეფარდების მნიშვნელოვანი პრინციპი, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თბ., 2016, 187.

ციული იქნება. იმისთვის, რომ სასჯელის მიზანი განხორციელდეს და სასჯელის პროპორციულობა იყოს დაცული, მოსამართლემ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა გაითვალისწინოს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე, დამნაშავის ბრალეულობის ხარისხი, დანაშაულის ჩადენის მოტივი და მიზანი, პირის დამოკიდებულება ჩადენილი დანაშაულის მიმართ (ალიარებს, ინანიებს, განიცდის). აგრეთვე, ის გარემოება თუ რა ხერხით განხორციელდა კონკრეტული დანაშაული და რა შედეგი მოჰყვა მას (ხომ არ შეწყდა მომზადებისა თუ მცდელობის ეტაპზე). გადანყვეტილების მიღებისას ასევე მნიშვნელოვანია დამნაშავის წარსული ცხოვრება (მისი პიროვნული მახასიათებლები), ეკონომიკური მდგომარეობა, მისი დამოკიდებულება დაზარალებულის მიმართ, მისი სურვილი აანაზღაუროს ზიანი, შეურიგდეს ან არ შეურიგდეს დაზარალებულს.

ყოველი საქმე ინდივიდუალურია, ყოველ საქმეში შესაბამისი კონკრეტული გარემოებებია გასათვალისწინებელი. არანაკლებ მნიშვნელოვანია თუ როგორ აფასებს თითოეულ ამ გარემოებას მოსამართლე და როგორ ასაბუთებს მას. სასჯელის პროპორციულობა გულისხმობს დანაშაულის ჩამდენისათვის ისეთი სასჯელის შეფარდებას, რომელიც უზრუნველყოფს სასჯელის მიზნის მიღწევას.³⁸

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო საესვებით მართებულად აღნიშნავს, რომ სამართლიანობა, როგორც სამართალშემოქმედების, ისე სამართლის შეფარდების უპირობო მიზანს წარმოადგენს.³⁹

სასჯელის პროპორციულობის პრინციპი განმტკიცებულია ამერიკის შეერთებულ შტატებშიც. თანამედროვე მოდელური კოდექსის (Model Penal Code § 1.02,(2) (c)) თანახმად, დამნაშავე დაცული უნდა იქნეს გადამეტებული, არაპროპორციული და თვითნებური სასჯელისაგან. ამავდროულად, ამერიკის საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, ამერიკის შეერთებული შტატების კონსტიტუციის მე-8 შესწორება კრძალავს უხეშად არაპროპორციული სასჯელის დანიშვნას.⁴⁰

სამართლიანობა, როგორც პროპორციულობის არგუმენტი, მაშინ არის სახეზე, როდესაც დანიშნული სასჯელი შეესაბამება მსჯავრდებულის პიროვნებას და მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმეს. პროფესორი *თემურ ცქიტიშვილი* სასჯელთა პროპორციულობის პრინციპიდან გამომდინარე, სასჯელის ცალკეული სახის შეფასებას ახდენს. იგი სასჯელის პროპორციულობის კუთხით, ალტერნატიულ სასჯელებსაც ეხება, მაგრამ ვადიანი თავისუფლების აღკვეთის თავისებურებებზეც მსჯელობს. სასჯელის პროპორციულობისთვის მნიშვნელოვანია, რომ კანონით განსაზღვრული სასჯელი დასჯადი ქმედების სიმძიმეს შეესაბამებოდეს.

ამ თვალსაზრისით კანონმდებელმა მხედველობაში უნდა მიიღოს, როგორც დასაცავი სამართლებრივი სიკეთის ღირებულება, ისე სხვა გარემოებები.⁴¹ მნიშვნელოვანია მაგალითი სასამართლო პრაქტიკიდან:

³⁸ *ცქიტიშვილი თ.*, სასჯელის მიზანი, როგორც სასჯელის ორიენტირი, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თბ., 2016, 523.

³⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის № 1/4/592 გადანყვეტილება საქმეზე: საქართველოს მოქალაქე ბექა ნიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=1043>> [23.01.2021].

⁴⁰ *Dressler J.*, *Understanding Criminal Law*, 7th ed., San Francisco, CA, 2015, 49.

⁴¹ *ცქიტიშვილი თ.*, სასჯელის მიზანი, როგორც სასჯელის ორიენტირი, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თბ., 2016, 562.

2016 წლის 27 ოქტომბერს, სალამოს საათებში, ქ. თბილისში, ერთ-ერთი სასტუმროს შენობაში არსებულ სასადილოში, ურთიერთშელაპარაკების ნიადაგზე, თანნაქონი დანის დარტყმის შედეგად, მირიანმა ილიას ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება მიაყენა.⁴² მირიანი ცნობილ იქნა დამნაშავედ სსსკ-ის 117-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის და სასჯელის სახედ და ზომად განესაზღვრა თავისუფლების აღკვეთა 4 (ოთხი) წლის ვადით, რაც სსსკ-ის 63-ე და 64-ე მუხლების საფუძველზე ჩათვალა პირობითად და გამოსაცდელ ვადად დაუდგინდა 4 (ოთხი) წელი. ბრალდების მხარემ აღნიშნული გადაწყვეტილება არ ჩათვალა სამართლანად და სასჯელის ნაწილში დანიშნული პირობითი მსჯავრის შეცვლა თავისუფლების აღკვეთით მოითხოვა.

სააპელაციო პალატამ აღნიშნული მოთხოვნა დააკმაყოფილა შემდეგ გარემოებებზე დაყრდნობით: მან მხედველობაში მიიღო, რომ ნასვამ მდგომარეობაში მყოფი მირიანი იყო ძალზედ აგრესიული, იგი ანუხებდა და უხეშად ექცეოდა პერსონალს, რაზედაც დაზარალებულმა მას მისცა შენიშვნა და მოუწოდა წესრიგისაკენ. ყოველივე ამას მოჰყვა კონფლიქტი. სასჯელის მიზნებიდან გამომდინარე, იმისთვის რომ დამნაშავეს სათანადო დასჯენები გამოეტანა, სააპელაციო პალატამ, მსჯავრდებულ მირიანს სსსკ-ის 117-ე მუხლის პირველი ნაწილით შეუფარდა თავისუფლების აღკვეთა 4 (ოთხი) წლის ვადით. მოსამართლემ სასჯელის დანიშვნისას მხედველობაში მიიღო ჩადენილი დანაშაულის ხასიათიც და დამნაშავის პიროვნებაც.

კანონის ფარგლებში მოსამართლემ დამნაშავეს ჩადენილი ქმედების თანაზომიერი, სამართლიანი და პროპორციული სასჯელი უნდა დაუნიშნოს. საინტერესოა ზოგიერთი შემთხვევა, როცა მოსამართლის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება შეესაბამება საკანონმდებლო ფარგლებს, მაგრამ დამდგარი შედეგიდან გამომდინარე ძნელია იგი სამართლიანად და პროპორციულად შეფასდეს. ამ მხრივ საინტერესოა, სსსკ-ის 116-ე მუხლით კვალიფიკაციის შემთხვევები. მართალია, ქმედება გაუფრთხილებლობით არის ჩადენილი, მაგრამ ხშირად შედეგი იმდენად მძიმეა, რომ რთულია შეფასდეს რამდენად იქნა მიღწეული სამართლიანობის აღდგენის მიზანი და დანიშნული სასჯელით რამდენად გაუჩნდა საზოგადოებას სამართლიანობის შეგრძნება.

მაგალითად, ექიმის შეცდომამ გამოიწვია დიდი ზომის ნაყოფის ფიზიოლოგიური გზით დაბადება და ასფიქსიის გამო გამოწვეული ატონური სისხლისდენით ნაყოფი დაიღუპა. ეს ყოველივე გამოწვეული გახლდათ ექიმის არასწორი მანევრით (მან დაინყო საშვილოსნოს გაკერვა) და ამის გამო მშობიარეც დაიღუპა. ნარდგენილ ბრალდებაში განსასჯელმა თავი დამნაშავედ არ სცნო. აღნიშნული ქმედების შეფასებისას, შეგვიძლია ვიმსჯელოთ, რომ იგი გაუფრთხილებელი დანაშაულია, მაგრამ ექიმის ყველა ქმედებას წინ უძღვის გარკვეული გადაწყვეტილებების მიღება: ა) მან ნაყოფის წონა არასწორად შეაფასა; ბ) საკეისრო კვეთაზე უარი განაცხადა; გ) საშვილოსნოს ამოკვეთის ნაცვლად – მისი გაკერვა დაინყო. სწორედ ამიტომ სიკვდილის მიზეზი გახდა ორგანიზმის მწვავე სისხლნაკლებობა, რომელიც ატონური სისხლდენის გზით განვითარდა.⁴³ განსასჯელი ცნობილი იქნა დამნაშავედ სსსკ-ის 116-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით და სასჯელის სახედ და ზომად განესაზღვრა 2 (ორი) წლითა და 6 (ექვსი)

⁴² თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2017 წლის 10 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე № 13/99-17, ხელმისაწვდომია მხოლოდ სასამართლოს არქივში (პერსონალური მონაცემები შეცვლილია).

⁴³ რუსთავის საქალაქო სასამართლოს 2006 წლის არქივი სისხლის სამართლის საქმეებზე (ვინაიდან საქმის მასალები მონოდებულია დაშიფრული სახით, ვერ ხერხდება საქმის ნომრის მითითება).

თვით თავისუფლების აღკვეთა. როცა დამდგარ შედეგზე ვფიქრობთ, მომხდარს ვაანალიზებთ და სასჯელის სახეს და ზომას ვაფასებთ, ჩნდება კითხვა, რამდენად თანაზომიერია 2-დან 4 წლამდე თავისუფლების აღკვეთა ისეთ შედეგთან მიმართებით, როგორც სიცოცხლის მოსპობაა.

გაუფრთხილებელ დანაშაულში სასჯელის ინდივიდუალიზაციის განსაზღვრისას სხვა გარემოებებთან ერთად განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს იმ შედეგს, რაც დამნაშავის თვითმედღონებამ თუ დაუდევრობამ გამოიწვია (ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა).

პირის ვალდებულების გათვალისწინება განსაზღვრავს ბრალის სიმძიმეს – მის მაღალ და მცირე ხარისხს.⁴⁴ ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით ხდება სასჯელის ზომის განსაზღვრა.

ხშირად საკითხს შემდეგნაირად განიხილავენ – სსსკ-ის 116-ე მუხლი გაუფრთხილებელი დანაშაულია, საკანონმდებლო კონსტრუქციის კუთხით სასჯელის ზომა მოცემული მუხლის სანქციის ფარგლებში 2 დან 4 წლამდე თავისუფლების აღკვეთას ითვალისწინებს, თუმცა ეს ის შემთხვევაა, როცა სასჯელის ზომა დამდგარ შედეგთან მიმართებით ლიბერალურია, რამეთუ ასეთ შემთხვევებში შედეგი უმძიმესია – ადამიანის სიცოცხლე.

სსსკ-ის 116-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულის შემთხვევებში (ექიმის მიერ ჩადენილი დანაშაულისას), სასამართლო მოქმედებს კანონის ფარგლებში, სამართლებრივ შეფასებას აძლევს ჩადენილ დანაშაულს და, შესაბამისად, დამნაშავეს განუსაზღვრავს სასჯელს, რომელიც ფიქრის და განსჯის საგანია. ეს საკითხი საკანონმდებლო კონსტრუქციის კუთხით დასაფიქრებელია.

თუკი შედარებას გავაკეთებთ, ასევე გაუფრთხილებლობით ჩადენილ დანაშაულთან გვაქვს საქმე სსსკ-ის 276-ე მუხლით გათვალისწინებულ შემთხვევებშიც, რომლებიც ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლოატაციის წესის დარღვევას ითვალისწინებს.

სსსკ-ის 276-ე მუხლის მე-6 ნაწილი სატრანსპორტო შემთხვევისას ადამიანის სიცოცხლის მოსპობას შეეხება და ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით 4-დან 7 წლამდე, ხოლო ამავე მუხლის მე-8 ნაწილი ითვალისწინებს სატრანსპორტო შემთხვევას, რამაც ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა გამოიწვია. ეს კი ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით 6-დან 10 წლამდე.

სსსკ-ის 116-ე მუხლი, ასევე 276-ე მუხლი ითვალისწინებს ისეთ შედეგს, როგორცაა გაუფრთხილებლობით ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. თუმცა 116-ე მუხლის, როგორც პირველი, ასევე მეორე ნაწილებით გათვალისწინებული სანქციის ფარგლები ბევრად უფრო მსუბუქია, ვიდრე 276-ე მუხლის მე-6 და მე-8 ნაწილების შემთხვევაში.⁴⁵ რაც კიდევ ერთხელ მოწმობს, რომ სსსკ-ის 116-ე მუხლის სანქცია (შედეგთან პროპორციულობის ნიშნით) საკანონმდებლო კონსტრუქციის კუთხით – დაფიქრებას მოითხოვს.

სამართლიანობისა და სასჯელის პროპორციულობის საკითხი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სხვადასხვა გარემოებების დროს სასჯელის დანიშვნისას, კერძოდ, დაუმთავრებელი დანაშაულისათვის, სასჯელის დანიშვნისას თანამონაწილეობისა და რეციდივის შემთხვევებში, დანაშაულთა და განაჩენთა ერთობლიობის დროს.

⁴⁴ ლეკვეიშვილი მ., სასჯელის ცნება და მიზნები, ავტორთა კოლექტივი, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, მე-4 გამოც., თბ., 250.

⁴⁵ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 25 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე № 1/549-17.

მოცემულ სტატიის მიზანმიმართული იქნება სასჯელთა დანიშვნის თავისებურება დანაშაულთა და განაჩენთა ერთობლიობის დროს. 2006 წელს განხორციელებული საკანონმდებლო ცვლილებების შედეგად დადგინდა, რომ დანაშაულთა ერთობლიობის დროს, სასჯელი ინიშნებოდა თითოეული დანაშაულისათვის და საბოლოოდ სასჯელის დანიშვნისას ხდებოდა სრული შეკრება. 2013 წელს კანონში განხორციელდა ცვლილება და სსკ-ის 59-ე მუხლის მეორე ნაწილი ჩამოყალიბდა შემდეგნაირად: დანაშაულთა ერთობლიობის დროს საბოლოო სასჯელის დანიშვნისას, უფრო მკაცრი სასჯელი შთანთქმავს ნაკლებად მკაცრს, ხოლო თანაბარი სასჯელების დანიშვნისას – ერთი სასჯელი შთანთქმავს მეორეს. ამავე მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს რეციდივის შემთხვევას და უშვებს სასჯელის როგორც შეკრების ისე ნაწილობრივი შეკრებისა და შთანთქმის შესაძლებლობას.

საინტერესოა აღნიშნული საკითხის განხილვა სამართლიანობის აღდგენის მიზნისა და პროპორციულობის თვალსაზრისით.

სასჯელის ინდივიდუალიზაციიდან გამომდინარე, როდესაც ვმსჯელობთ დანაშაულთა ერთობლიობისას სასჯელის შთანთქმის შესახებ, მიზანშეუწონლად მიგვაჩნია სასჯელის გათანაბრება.⁴⁶

ცალკეულ შემთხვევაში შესაძლოა გამართლებული იყოს უფრო მკაცრი სასჯელით ნაკლებად მკაცრი სასჯელის შთანთქმის მოსაზრება,⁴⁷ მაგრამ სასჯელის დანიშვნისას სხვა ბევრი მნიშვნელოვანი გარემოება უნდა იქნეს გათვალისწინებული.

დანაშაულთა ერთობლიობის დროს, სასჯელის პროპორციულობის კუთხით საინტერესოა ნაწილობრივი შეკრების წესი. მოსამართლემ ასეთ შემთხვევაში დასაბუთებისას უნდა მიუთითოს, თუ რა გარემოებაზე დაყრდნობით მიიჩნია კონკრეტული სასჯელიდან გარკვეული ნაწილის შეკრება. და ბოლოს, მნიშვნელოვანია სასჯელთა სრული შეკრება, რომლის შესახებ წარსულის პრაქტიკამ საზოგადოების მხრიდან კრიტიკული შეფასება დაიმსახურა. ასეთ შემთხვევაში მოსამართლემ განსაკუთრებით უნდა დაასაბუთოს თუ რატომ აირჩია სრული შეკრების წესი. დღევანდელი სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ხომ ფართო საკანონმდებლო შესაძლებლობას ითვალისწინებს ამ კუთხით (სასჯელთა შეკრების, ნაწილობრივი შეკრებისა და შთანთქმის პრინციპი).

შესაბამისად, სამართლიანობა, როგორც პროპორციულობის არგუმენტი, სასჯელის შეფარდებისას სხვადასხვა გარემოებებით ვლინდება და საყურადღებო მსჯელობის საგანია.

3.2. სამართლიანობის აღდგენა და სასჯელის ინდივიდუალიზაცია

სასჯელის ინდივიდუალიზაცია არის სისხლის სამართლის პრინციპებზე დაფუძნებული სასამართლოს სპეციფიკური საქმიანობა, რაც გამოიხატება კონკრეტული პირისთვის სასჯელის კონკრეტული სახისა და ზომის განსაზღვრით.⁴⁸

⁴⁶ ლეკვეიშვილი მ., სასჯელის ინდივიდუალიზაცია, როგორც სასჯელის შეფარდების მნიშვნელოვანი პრინციპი, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თბ., 2016, 220.

⁴⁷ აღნიშნულ საკითხზე საინტერესო მსჯელობა აქვს განვითარებული საქართველოს უზენაეს სასამართლოს იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის პალატის 2018 წლის 6 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2კ-50აპ-18.

⁴⁸ ლეკვეიშვილი მ., სასჯელის ინდივიდუალიზაცია, როგორც სასჯელის შეფარდების მნიშვნელოვანი პრინციპი, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თბ., 2016, 198.

სამართლიანობის აღდგენის მიზნის მიღწევა მნიშვნელოვნად არის დაკავშირებული დამნაშავის რესოციალიზაციასა და რეაბილიტაციასთან. საინტერესოა, ამ საკითხთან დაკავშირებით საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილება.

საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსში განსაზღვრულია ინდივიდუალიზაციის ზოგადი კრიტერიუმი, რომლის თანახმად, სასამართლოს კანონით დადგენილ ფარგლებში გამოაქვს სასჯელი, რომელიც ეფუძნება და ითვალისწინებს ჩადენილი დანაშაულის გარემოებებსა და დამნაშავის პიროვნებას. საფრანგეთის სსკ-ში ტერმინი „ინდივიდუალიზაციის“ ნაცვლად გამოიყენება ტერმინი „პერსონალიზაცია“. ეს იმით არის გამოწვეული, რომ მთელ რიგ სისხლის სამართლის კოდექსებში სამართლის სუბიექტებად იურიდიული პირებიც არიან აღიარებულნი.⁴⁹

სასჯელის ინდივიდუალიზაცია უნდა მოხდეს კანონის ფარგლებში. ამ ფარგლებში მოსამართლეს უნდა ჰქონდეს საკმარისი თავისუფლება, რათა შეაფასოს ყველა გარემოება. სასჯელის ინდივიდუალიზაციის პრინციპიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია, რომ მოსამართლის მიერ შესწავლილი იქნეს დამნაშავის პიროვნული მახასიათებლები, კერძოდ, მისი სოციალური ტიპი. ეს კი აუცილებელია დანაშაულში თანამონაწილეობის დროს, როცა თითოეული მონაწილის პასუხისმგებლობა ინდივიდუალურად ფასდება.

სასჯელის ინდივიდუალიზაცია არაერთ საკითხთან არის დაკავშირებული, მაგრამ მოცემული სტატიის ფარგლებში წარმოდგენილია სსსკ-ის 72-ე მუხლით გათვალისწინებულ სასჯელის მოხდისგან პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხი, რაც დაკავშირებულია სამართლიანობის აღდგენის მიზანთანაც, რამეთუ არა მარტო სასჯელის დანიშვნისას, არამედ პირის სასჯელისგან გათავისუფლების დროსაც დაცული უნდა იქნეს სამართლიანობაც და სასჯელის ინდივიდუალიზაციაც.

2010 წლის 1 ოქტომბრიდან ძალაში შევიდა საქართველოს პატიმრობის კოდექსი, რომელმაც რადიკალურად შეცვალა ქვეყანაში მოქმედი პირობით ვადამდე გათავისუფლების სისტემა და, გარკვეულწილად, იგი შოტლანდიასა და ინგლისში მოქმედი სისტემის იდენტურად ჩამოაყალიბა.⁵⁰ კერძოდ, შეიქმნა ადგილობრივი საბჭოები, რომელთაც დაევალიათ მსჯავრდებულთა საქმეების განხილვა და გადაწყვეტილების მიღება. პირი, რომელსაც სასჯელის სახით დანიშნული აქვს ვადიანი თავისუფლების აღკვეთა, გარდა განსაკუთრებული რისკის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მოთავსებული მსჯავრდებულისა, შეიძლება პირობით ვადამდე გათავისუფლდეს სასჯელის მოხდისგან, თუ საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულების – სპეციალური პენიტენციური სამსახურის ადგილობრივი საბჭო მიიჩნევს, რომ მისი გამოსწორებისათვის საჭირო აღარ არის დანიშნული სასჯელის მთლიანად მოხდა. ასეთ შემთხვევაში პირი შესაძლოა მთლიანად ან ნაწილობრივ გათავისუფლდეს დამატებითი სასჯელის მოხდისაგან. განსხვავებული წესი მოქმედებს იმ შემთხვევაში, როდესაც პირს სასჯელის სახედ დანიშნული აქვს საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომა, გამასწორებელი სამუშაო, სამხედრო პირის სამსახურებრივი შეზღუდვა ან შინაპატიმრობა.

ამ დროს მსჯავრდებული სასჯელის მოხდისგან პირობით ვადამდე შეიძლება გაათავისუფლოს სასამართლომ. ზემოაღნიშნულ შემთხვევებში საკითხი ეხება სასჯელისგან გათავი-

⁴⁹ Papatheodorou T., De Individualisation, des Peines et la Personnalisation de Sanctions, Revue Internationale de Criminologie edde Police technique, № 1, 1993, 109.

⁵⁰ არსოშვილი გ., მიქანაძე გ., შალიკაშვილი მ., პრობაციის სამართალი, თბ., 2015, 119-120.

სუფლებას, თუმცა გარკვეული სასჯელის სახის მოხდისას გადაწყვეტილების მიმღები სუბიექტი არის სასამართლო, ხოლო თავისუფლების აღკვეთის შემთხვევაში – ადგილობრივი საბჭო.

ბუნებრივია, იბადება კითხვა – რატომ არსებობს განსხვავებული მიდგომა სასჯელისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხის მიმართ? კერძოდ, რატომ ხდება სხვადასხვა ორგანოს მიერ აღნიშნული საკითხის განხილვა?

ამ საკითხზე მსჯელობისას ამოსავალი ერთია – სამართალშემფარდებელი და მართლმსაჯულების განმახორციელებელი დღეს საქართველოში სასამართლო⁵¹ და სწორედ იგი უნდა იღებდეს გადაწყვეტილებას, როგორც სასჯელის დანიშვნის, ასევე მისგან გათავისუფლების შემთხვევაში. არსებულ პოზიციას ის გარემოებაც ამყარებს, რომ ადგილობრივი საბჭოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება წარმოადგენს ინდივიდუალურ-ადმინისტრაციულ სამართლებრივ აქტს და იგი ადმინისტრაციული წესით შეიძლება გასაჩივრდეს სასამართლოში. თუკი პირის სასჯელისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხი საბოლოოდ სასამართლომდე მიდის, ხომ არ იქნებოდა უკეთესი ყველა შემთხვევაში სასამართლოს მიერ მასზე გადაწყვეტილება?

მით უმეტეს, რომ ადმინისტრაციული წესით ადგილობრივი საბჭოს გადაწყვეტილების გასაჩივრების შემთხვევაში, ბუნდოვანია, სასამართლო კონტროლს ექვემდებარება ადგილობრივი საბჭოს მიერ კანონდებლობით დადგენილი პროცედურების დაცვის საკითხი, თუ მსჯავრდებულთან დაკავშირებული სხვადასხვა სუბიექტური თუ ობიექტური გარემოებები. კერძოდ, ის საბჭომ გადაწყვეტილების მიღებისას სრულყოფილად გამოიკვლია თუ არა ყველა მნიშვნელოვანი საფუძველი.⁵² სამართლიანი სასამართლოს უფლება ითვალისწინებს ყოველმხრივ გამოკვლეული, დასაბუთებული და სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღებას. სასჯელისაგან გათავისუფლების საკითხს ყველა შემთხვევაში უნდა წყვეტდეს სასამართლო. მით უფრო, რომ ადგილობრივი საბჭოს მიერ საკითხის განხილვისას არ არის უზრუნველყოფილი მსჯავრდებულის უფლება გაეცნოს მასალებს, რომელიც ადგილობრივმა საბჭომ უნდა შეაფასოს.

ბუნდოვანია, ზეპირი მოსმენის სხდომების ჩატარების საკითხი, არ არსებობს გადაწყვეტილების გასაჩივრების ეფექტური მექანიზმი.⁵³ პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ გადაწყვეტილება ხშირ შემთხვევაში არსებითად დაუსაბუთებელია.

შეკითხვაზე თუ პირის პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხი რატომ განიხილება განსხვავებული წესით, პასუხი შემდეგია: აღნიშნული დიფერენციაციის საფუძველი ბუნდოვანია და სასჯელისაგან გათავისუფლების საკითხს ყველა შემთხვევაში სასამართლო უნდა წყვეტდეს.

4. სამართლიანობის აღდგენისა და დამნაშავის რესოციალიზაციის ურთიერთმიმართება

მოცემული ნაშრომის ფარგლებში სამართლიანობის აღდგენის მიზანი განხილულია სისხლის სამართლის პოლიტიკის კუთხით, ასევე პროპორციულობისა და ინდივიდუალიზაცი-

⁵¹ საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1999, 59-ე მუხლი, მე-3 პუნქტი, 62-ე მუხლი, მე-2 პუნქტი.

⁵² ნიკოლეიშვილი კ., პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხის განმხილველი ადგილობრივი საბჭოს საქმიანობის შესაბამისობა სამართლიანი სასამართლოს სტანდარტებთან (ზოგიერთი საკითხის ანალიზი), „სამართლის ჟურნალი“, № 2, 2014, 303-304.

⁵³ იქვე, 296-300.

ის პრინციპების თვალსაზრისით, რომელთა შეფასების შედეგად ნათლად გამოიკვეთა, რომ სამართლიანობის აღდგენა ხელს უწყობს და განაპირობებს დამნაშავეს რესოციალიზაციას. სასჯელის ამ ორი მიზნის კავშირი და სინთეზი აშკარა ხასიათისაა და სხვადასხვა გარემოებით ვლინდება. ბუნებრივია, ყველა გასათვალისწინებელი გარემოება ვერ იქნება სტატიაში განხილული, მაგრამ ცალკეულ ნიშნელოვან ფაქტორზე იქნება გამახვილებული ყურადღება.

სამართლიანობის არსი უპირველეს ყოვლისა, მოსამართლის მიერ სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღებით გამოიხატება. მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია სწორედ სასამართლოს მიერ სამართლიანი განაჩენის გამოტანიდან იწყება და სასჯელის მოხდის შემდეგაც გრძელდება. საქართველოს უზენაესი სასამართლო ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში აღნიშნავს, რომ მიუხედავად მძიმე დანაშაულის ჩადენისა ინდივიდუალურად უნდა შეფასდეს მსჯავრდებულის პიროვნება და ზოგადი გარემოებები. ამიტომაც, შეიძლება სასჯელის ზომის მინიმუმის დანიშვნითაც მოხდეს მსჯავრდებულის პირის გამოსწორება და რესოციალიზაცია.⁵⁴

ამდენად, **სამართლიანობის აღდგენის მიზანი – სამართლიანი სასჯელის სახისა და ზომის შერჩევასთან არის დაკავშირებული.** საინტერესოა, რესოციალიზაციის საკითხი თავისუფლების აღკვეთის დროს. ბუნებრივია, რეაბილიტაციის დაწყება უმჯობესია თავისუფლების აღკვეთის დღიდანვე. მსჯავრდებულის უნდა იცნობდეს სარეაბილიტაციო პროგრამებს. სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში სრული დატვირთვით უნდა მიმდინარეობდეს საგანმანათლებლო და დასაქმების პროგრამები. „დამნაშავეს რესოციალიზაცია, ანუ გამოსწორება გულისხმობს დამნაშავეს პიროვნების ისეთ გარდაქმნას, როცა იგი აღარ არღვევს სისხლის სამართლის კანონს და პატივს სცემს ადამიანური თანაცხოვრების წესებს.“⁵⁵

რესოციალიზაციის პროცესისთვის საკმაოდ რთული გზა უნდა გაიაროს უვადო თავისუფლებააღკვეთილმა მსჯავრდებულმა. „უვადო თავისუფლების აღკვეთის შეფარდება პირობით ვადამდე გათავისუფლების გარეშე არ უნდა იქნეს გამოყენებული არცერთი კატეგორიის მსჯავრდებულთან მიმართებით,“⁵⁶ **სამართლიანობის აღდგენა და დამნაშავეს რესოციალიზაცია მნიშვნელოვანია როგორც სასჯელის დანიშვნისას, ასევე სასჯელისაგან პირობით ვადამდე გათავისუფლებისას.** მნიშვნელოვანია, რომ პირობით ვადამდე გათავისუფლებული ყველა მსჯავრდებულის თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების დატოვების შემდეგ სარგებლობდეს სათანადო მხარდაჭერით, რაც უზრუნველყოფს მათ ყოფაქცევას.⁵⁷ **სამართლიანობის აღდგენა და მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია პირდაპირ არის დაკავშირებული რეაბილიტაციის პროცესთან.**

„სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულებაა, შექმნას საკმარისი პროგრამები და ინიციატივები დამნაშავეს გამოსასწორებლად.“⁵⁸ ვინაიდან მსჯავრდებულთა მიერ დანაშაულის ხელახლა ჩადენის გარკვეული რისკი ყოველთვის არსებობს, რეაბილიტაციის მეთოდის დროული და სათანადო გამოყენებით ეს რისკი მინიმუმამდე შეიძლება იქნეს შემცირებული. რისკის დონის მინიმიზაცია შესაძლებელია საპატიმრო ან არასაპატიმრო პროგრამის ფარგლებში,

⁵⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2018 წლის 20 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2კ-527აპ.-17.

⁵⁵ არსოშვილი გ., დამნაშავეს რესოციალიზაცია, თბ., 2009, 6.

⁵⁶ ვარძელაშვილი ი., სასჯელის მიზნები, თბ., 2016, 109.

⁵⁷ ნიკოლეიშვილი კ., პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხის განმხილველი ადგილობრივი საბჭოს საქმიანობის შესაბამისობა სამართლიანი სასამართლოს სტანდარტებთან (ზოგიერთი საკითხის ანალიზი) „სამართლის ჟურნალი“, № 2, 2014, 289.

⁵⁸ შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ., ხასია მ., სასჯელაღსრულების სამართალი, თბ., 2014, 81.

კერძოდ, საგანმანათლებლო, შრომითი ჩვევის გამომუშავების, სხვა გამასწორებელი ზემოქმედების გამოყენების მეშვეობით.

დამნაშავის რეაბილიტაციის კუთხით მნიშვნელოვანია უცხო ქვეყნის გამოცდილების გაზიარება. „რეაბილიტაციის განხორციელებისას უნდა მოხდეს სასჯელის მორგება დამნაშავის პიროვნებაზე და არა დანაშაულზე. რეაბილიტაციის მიღწევისთვის დიდია საზოგადოების როლი“.⁵⁹ „სასჯელის უმთავრეს მიზნად ამერიკის შეერთებულ შტატებში მსჯავრდებულის რესოციალიზაცია მიიჩნევა. იგი გულისხმობს დამნაშავის გარდაქმნას კანონმორჩილ საზოგადოების წევრად“.⁶⁰

სასჯელის შედეგად მიღწეული უნდა იქნეს მისი მიზანი – პირის სამართლებრივი, სოციალური და მორალური რეაბილიტაცია.⁶¹

ინგლისელი სამართლის მკვლევრების აზრით, „სასჯელი არ უნდა იყოს გამოყენებული მთელი სიმკაცრით. რესოციალიზაციის უპირატესობა მდგომარეობს არა სასჯელის სიმკაცრეში, არამედ შედაფრებით მსუბუქი სახის სასჯელის გამოყენებაში“⁶²

სტატიის დასასრულს, სამართლიანობის აღდგენისა და დამნაშავის რესოციალიზაციის მიზნები სისხლის სამართლის პოლიტიკის კუთხით უნდა შეფასდეს. თავისი განსაკუთრებული მნიშვნელობის გამო, სამართლიანობის აღდგენის მიზანი ემსახურება და იმავდროულად განაპირობებს სასჯელის სხვა მიზნების მიღწევას. განსაკუთრებულია მისი ურთიერთმიმართება დამნაშავის რესოციალიზაციასთან. ამ ორი მიზნის სინთეზი კი დამნაშავის მხრიდან ახალი დანაშაულის თავიდან აცილებას უზრუნველყოფს.

5. დასკვნა

წინამდებარე ნაშრომი ეხება სასჯელის ისეთ მნიშვნელოვან მიზანს, როგორცაა სამართლიანობის აღდგენა და მისი ურთიერთმიმართება დამნაშავის რესოციალიზაციასთან. მოცემულ სტატიაში სამართლიანობის აღდგენის მნიშვნელობა პროპორციულობისა და სასჯელის ინდივიდუალიზაციის კუთხით იქნა განხილული, რაც საბოლოო ჯამში დამნაშავის რესოციალიზაციის საფუძველია. მოცემული კვლევის ფარგლებში, მეცნიერული შეხედულებებისა და არსებული სასამართლო პრაქტიკის გათვალისწინებით წარმოდგენილია შემდეგი მოსაზრებები:

სამართლიანობის აღდგენა თავისი არსით დაკავშირებულია სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღებასთან. მისი უზრუნველყოფა კი შესაძლებელია დანაშაულის სწორი კვალიფიკაციითა და მასზე დაყრდნობით, სასჯელის ზუსტი სახისა და ზომის შერჩევით. ეს კი შემდგომში დამნაშავის რესოციალიზაციის საფუძველია.

სამართლიანობის აღდგენისთვის მნიშვნელოვანია სწორად განსაზღვრული სასჯელის სახე და ზომა, რაც გულისხმობს საკანონმდებლო კუთხით, თითოეული დანაშაულისათვის სწორად შერჩეული და განსაზღვრული სანქციის სახესა და ზომას (გაუფრთხილებელი დანაშაულების შემთხვევაში საკანონმდებლო კუთხით გასათვალისწინებელია დამდგარი მძიმე შედეგი).

⁵⁹ Banks C., Criminal Justice Ethics: Theory and Practice, Thousand Oaks, California, 2004, 116.

⁶⁰ Lippman M., Contemporary Criminal Law; Concepts, Cases, and Controversies, 2nd ed., Thousand Oaks, California, 2010, 56.

⁶¹ Conton R., Probation and the Philosophy of Punishment, Probation Journal, Vol. 65 (3), 2018, 266.

⁶² Крылова Н., Серебrenикова А., Уголовное Право Зарубежных Стран (Англии, США, Франции, Германии), Москва, 1977, 144.

სამართლიანობის აღდგენისა და დამნაშავეს რესოციალიზაციის კუთხით, მნიშვნელოვანია მოსამართლის მიერ სამართლიანი სასჯელის დანიშვნა. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ დამნაშავეს პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხს წყვეტდეს სასამართლო. აღნიშნული საკითხების განზოგადება ხელს შეუწყობს სამართლიანობის აღდგენასა და დამნაშავეს რესოციალიზაციას.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსი, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს უწყებები, № 1, 30/12/1960 (ძალადაკარგულია, 01/06/2000).
2. საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს პარლამენტის უწყებები, 31-33, 24/08/1995.
3. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, სსმ, 41(48), 22/06/1999.
4. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, სსმ, 31, 09/10/2009.
5. პატიმრობის კოდექსი, პარლამენტის უწყებანი, სსმ, 12, 24/03/2010.
6. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, 3708-III, 12/06/2015.
7. გაეროს ბავშვის უფლებათა კომიტეტის ზოგადი კომენტარი № 10 არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემაში ბავშვთა უფლებების შესახებ, 2007.
8. არისტოტელე, პოლიტიკა, ნაწილი I, კუკავა თ. (მთარგ.), თბ., 1995, 78.
9. არსოშვილი გ., დამნაშავეს რესოციალიზაცია, თბ., 2009, 6.
10. არსოშვილი გ., მიქანაძე გ., შალიკაშვილი მ., პრობაციის სამართალი, თბ., 2015, 199-120.
11. ბეკარია ჩ., დანაშაულისა და სასჯელისათვის, ხუცურაული ი. (მთარგ.), ლეჟავა ე. (რედ.), თბ., 2003, 33, 35.
12. გოთუა ზ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სასჯელი, ლექციების კურსი, თბ., 2001, 9.
13. გამყრელიძე ო., სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი III, თბ., 2013, 52-53.
14. დვალაძე ი., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, სასჯელი და დანაშაულის სხვა სისხლსამართლებრივი შედეგები, თბ., 2013, 21, 28.
15. ვარძელაშვილი ი., სასჯელის მიზნები, თბ., 2016, 6, 55, 109.
16. ივანიძე მ., სისხლის სამართლის პოლიტიკის არსი, ჟურნ. „მართლმსაჯულება“, № 2, 2008, 55.
17. კრისტი ნ., ტკივილის საზღვრები, ბახტაძე უ. (მთარგ.), შალიკაშვილი მ., გიორგაძე გ. (რედ.), სასჯელის როლი სასჯელალსრულების პოლიტიკაში, ქართულ ნორვეგიული კანონის უზენაესობის ასოციაცია, თბ., 2017, 20.
18. ლეკვეიშვილი მ., სასჯელის ინდივიდუალიზაცია, როგორც სასჯელის შეფარდების მნიშვნელოვანი პრინციპი, სისხლისსამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თბ., 2016, 187, 198, 220.
19. ლეკვეიშვილი მ., სასჯელის მიზნები და სასჯელის შეფარდების სისხლისსამართლებრივი და კრიმინოლოგიური ასპექტები, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, № 4 (43), 2014, 18.
20. ლეკვეიშვილი მ., სასჯელის ცნება და მიზნები, ავტორთა კოლექტივი, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, მე-4 გამოც., თბ., 250, 532.
21. ნაჭყებია გ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, თბ., 2015, 52.
22. ნიკოლეიშვილი კ., პირობით ვადამდე გათავისუფლების საკითხის განმხილველი ადგილობრივი საბჭოს საქმიანობის შესაბამისობა სამართლიანი სასამართლოს სტანდარტებთან (ზოგიერთი საკითხის ანალიზი), „სამართლის ჟურნალი“, № 2, 2014, 296-300, 303-304.
23. ტყეშელიაძე გ., სასჯელის ცნება და მიზნები, ავტორთა კოლექტივი, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბ., 2007, 354.
24. უექსი რ., სამართლის ფილოსოფია, ძალიან მოკლე შესავალი, ბაბუხაძია მ. (მთარგ.), ქურდოვანიძე ე. (რედ.), თბ., 2012, 5.
25. შალიკაშვილი მ., კრიმინოლოგია, მე-3 გამოც., თბ., 2017, 69.

26. შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ., ხასია მ., სასჯელალსრულების სამართალი, თბ., 2014, 81.
27. ციპელიუსი რ., იურიდიული მეთოდების მოძღვრება, თოთლაძე ლ. (მთარგ.), ტურავა მ. (რედ.), მე-10 გამოც., თბ., 2016, 11.
28. ცკიტიშვილი თ., სასჯელის მიზანი, როგორც სასჯელის პროპორციულობის ორიენტირი, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლიბერალიზაციის ტენდენციები საქართველოში, თბ., 2016, 523, 562.
29. ჭანტურია ლ., ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის გამოყენება და სამოსამართლო დიალოგი, „სამართლის ჟურნალი“, № 2, 2019, 9-10.
30. ხუბუა გ., სამართლის თეორია, თბ., 2015, 87.
31. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე: № 1/4/592 საქართველოს მოქალაქე ბექა ნიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=2133>> [23.01.2021].
32. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 5 ნოემბრის № 3/1/531 გადაწყვეტილება საქმეზე: ისრაელის მოქალაქეები – თამაზ ჯანაშვილი, ნანა ჯანაშვილი და ირმა ჯანაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ, <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=536>> [30.01.2021].
33. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 6 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2კ-50აპ-18.
34. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2018 წლის 20 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე № 2კ-527აპ.-17.
35. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2017 წლის 10 მარტის გადაწყვეტილება საქმეზე № 1ბ/99-17.
36. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 25 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე: № 1/549-17.
37. Banks C., Criminal Justice Ethics: Theory and Practice Banks C., Criminal Justice Ethics: Theory and Practice, Thousand Oaks, California, 2004, 116.
38. Conton R., Probation and the Philosophy of Punishment, Probation Journal, Vol. 65 (3), 2018, 266.
39. Dressler J., Understanding Criminal Law, 7th ed., San Francisco, CA, 2015, 49.
40. Meijer S., Rehabilitation as a Positive Obligation, European Journal of Crime, Criminal Law and Justice, Vol. 25, Issue 2, 2017, 152.
41. Materni M., Criminal Punishment and the Pursuit of Justice, British Journal of American Legal Studies, Vol. 2, Issue 1, 2013, 283.
42. Lippman M., Contemporary Criminal Law, Concepts, Cases and Controversies, 2nd ed., Thousand Oaks, California, 2010, 56.
43. Papatheodorou T., De Individualisation, des Peines et la Personnalisation de Sanctions, Revue Internationale de Criminologie edde Police technique, № 1, 1993, 109.
44. Roscoe P., An Introduction to the Philosophy of Law: Revised ed., Chelsea, Michigan, 1982, 7.
45. Murray v. The Netherlands [26.04.2016], ECHR, no.10511/10, §104.
46. BVerfGE, 35. Band, 1973, Rn. 85, <BVerfG, Urteil vom 05.06.1973 – 1 BvR 536/72 – openJur>, [04.02.2021].
47. Principles and Purposes of Sentencing, Scottish Sentencing Council, 2017, 16, <<https://www.advocates.org.uk/media/2601/principles-and-purposes-ofsentencing-consultation.pdf>> [04.02.2021].
48. Дуюнов В. К., Механизм Уголовно-правового Воздействия Теоретические Основы и Практика Реализации, Москва, 2001, 162.
49. Крылова Н., Серебренникова А., Уголовное Право Зарубежных Стран (Англии, США, Франции, Германии), Москва, 1977, 144, 197.
50. Никифоров Б. С., Решетников Ф. М., Современное Американское Уголовное Право, Москва, 1990, 47.